

TECHNOLOGIJOS

KOMPETENCIJŲ UGDYMO PAVYZDŽIAI

UGDYMO PLĖTOTĖS CENTRAS
Eglė Vaivadienė

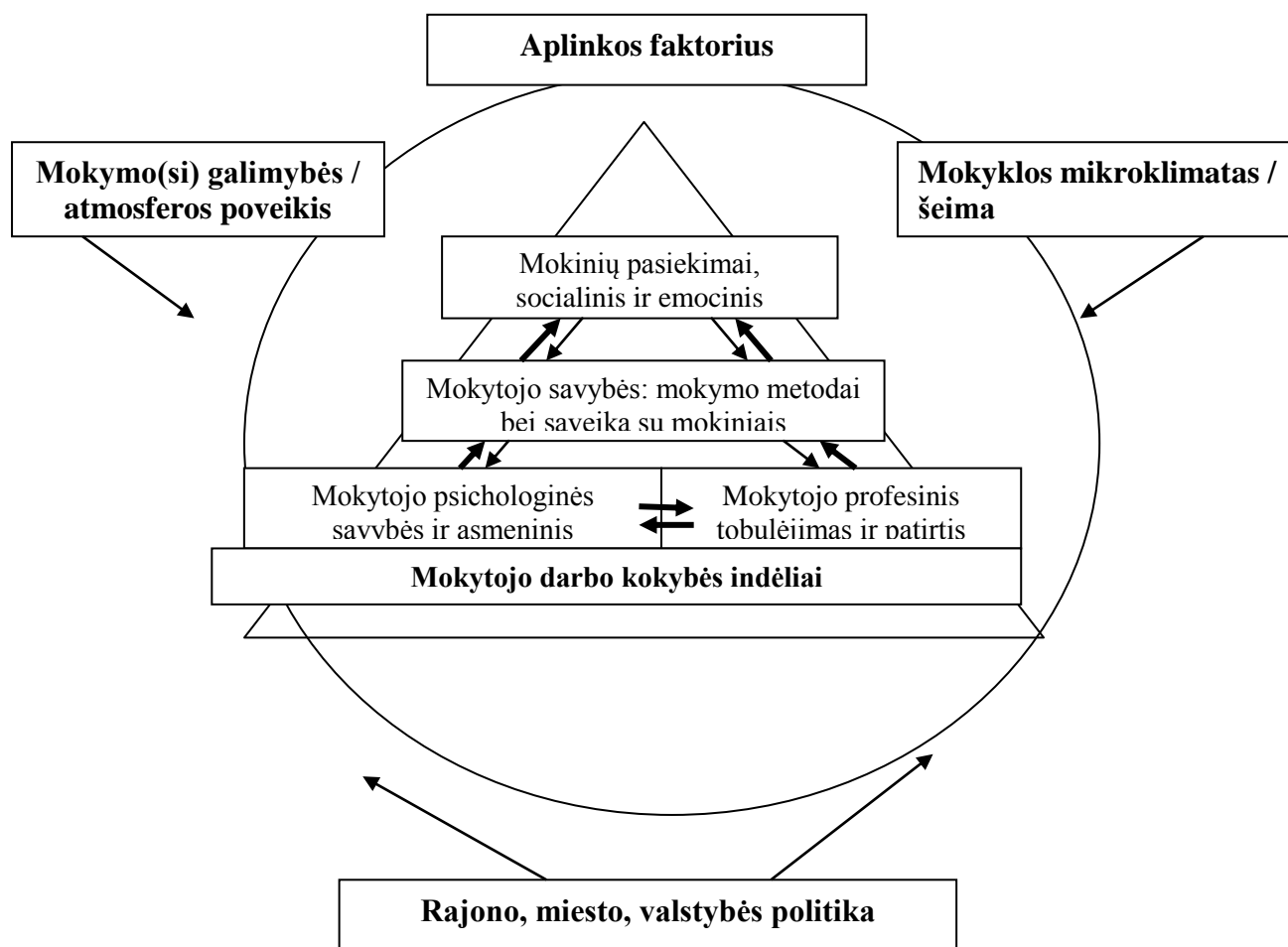
5. Socialinės kompetencijos ugdymas

Socialinė kompetencija – elgesys ir jo formos, kurias vaikas turi būti įvaldęs, kad galėtų dalyvauti socialiniame gyvenime, prisitaikyti prie skirtingų socialinių kontekstų / reikalavimų (mokykla, šeima, visuomenė), efektyviai ir konstruktyviai spręsti konfliktus.

Socialinės kompetencijos ugdymas grindžiamas šiomis vertybinėmis nuostatomis:

- tikėti ir pasitikėti savimi ir kitais, būti optimistui ir tikėti sėkme;
- būti atviram ir empatiškam;
- pripažinti ir gerbti kitų žmonių teises, pomėgius, rūpintis kitais;
- konstruktyviai spręsti konfliktus, siekti dialogo, tarpusavio supratimo;
- siekti būti bendruomenės (klasės, mokyklos) nariu;
- siekti aukštesnių rezultatų ir asmeninės pažangos;
- kūrybiškai mąstyti (gebėti kurti ir plėtoti naujas ir vertingas idėjas, konstruktyviai ir nestandartiškai mąstyti, ieškoti ir surasti naujų, dar nežinomų problemos sprendimo būdų);
- atsakingai priimti sprendimus.

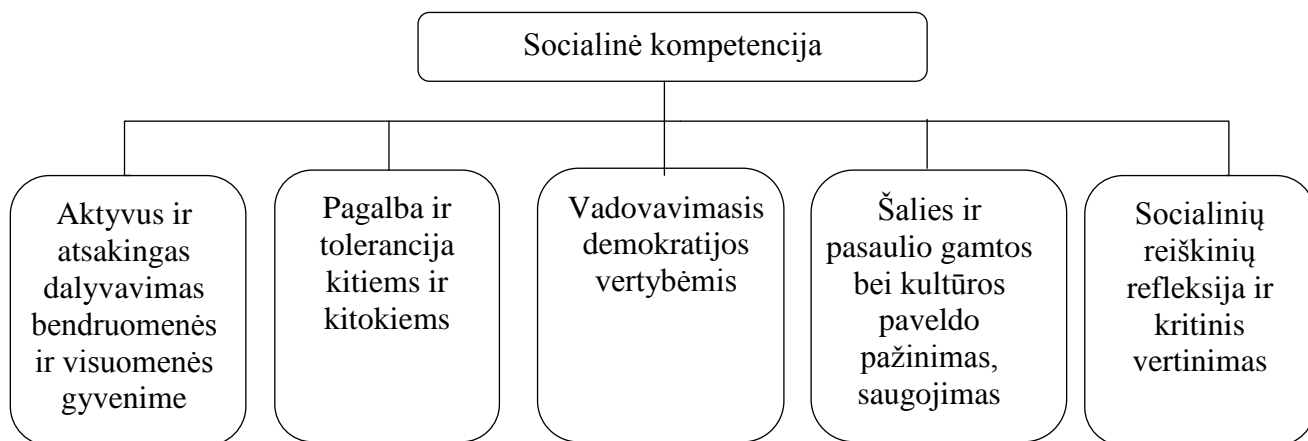
Tinkamas socialinės kompetencijos ugdymas (tinkama aplinka) turi įtakos mokinių pasiekimams¹:

1 pav. Aplinkos faktorių įtaka mokinių pasiekimams, socialiniam ir emociniam tobulėjimui

¹ S. E. Rimm-Kaufman, B. K. Hamre. *The Role of Psychological and Developmental Science in Efforts to Improve Teacher Quality*. 2010. Prieiga internete: www.tcrecord.org (žiūrėta 2012-12-12).

Ugdymasis socialinę kompetenciją mokinsys „gerbia ir toleruoja įvairių kultūrų, socialinių ir amžiaus grupių abiejų lyčių žmones, žino savo ir kitų teises ir pareigas, suvokia save kaip bendruomenės ir visuomenės narį. Konstruktvyviai bendradarbiauja siekdamas bendro tikslo, geba valdyti konfliktus, kuria ir palaiko draugiškus santykius, atjaučia kitus ir jiems padeda.“ (Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos, 2008, p. 8).

2 pav. Socialinės kompetencijos elementai²

Ugdant *socialinę kompetenciją* siekiama, kad mokiniai:

- suprastų kitų žmonių poreikius, jausmus, kitokias nuomones ir įsitikinimus, teiktų jiems reikalingą pagalbą;
- gebėtų užmegzti ir palaikyti geranoriškus santykius su kitais, konstruktvyviai spręstų ginčus ir konfliktus;
- bendradarbiautų, dirbtų komandoje, siektų bendrų tikslų, spręstų problemas, derintų įvairias nuomones, susitartų ir įvertintų bendradarbiavimo rezultatus;
- suprastų savo tapatybę ir vaidmenį bendruomenėje, naudotųsi savo teisėmis ir atsakingai atliktų pareigas, laikytųsi įstatymų;
- naudotų demokratiškas poveikio priemones, argumentuotų ir įtikintų, kad reikia veikti, skatintų kitus, inicijuotų pokyčius;
- dalyvautų aplinkosauginėje veikloje, vadovautųsi darnaus vystymosi principais, prisidėtų prie šalies ir pasaulio paveldo saugojimo.

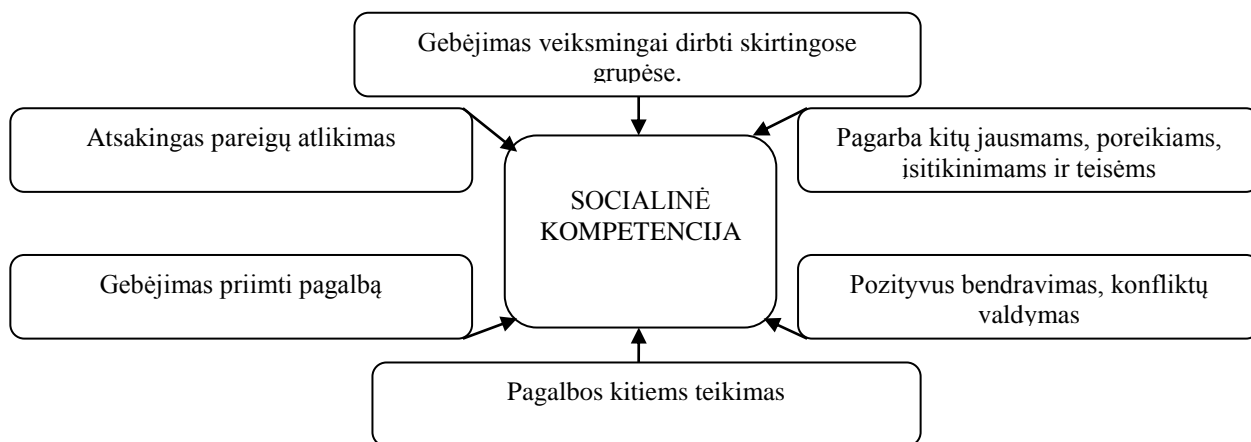
Taip pat ugdomos šios vertybinės nuostatos:

- pagarba žmonėms ir pasauliui;
- noras ir pozityvus nusiteikimas bendrauti ir bendradarbiauti;
- atsakingas ir aktyvus dalyvavimas bendruomenės ir visuomenės gyvenime;
- veikimas savo ir kitų labui.

Mokyklos, kuriančios socialiai ir emociškai darnią mokymosi ir darbo aplinką bei padedančios mokiniams ir darbuotojams ugdytis didesnę socialinę ir emocinę kompetenciją, padeda užtikrinti teigiamus trumpalaikius ir ilgalaikius mokinių akademinis ir asmeninius pasiekimus, didina pasitenkinimą mokymusi ir darbu.

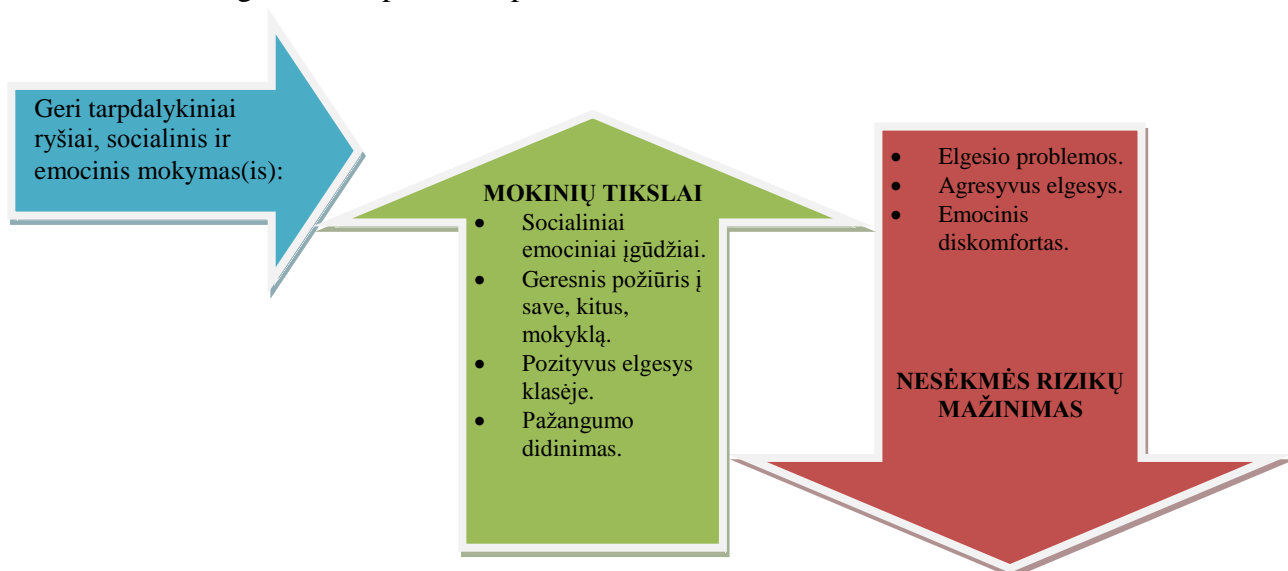
² Ugdymo plėtotės centras. *Vadovėlių ir kitos mokymosi medžiagos pritaikymo kompetencijoms ugdyti metodinės rekomendacijos*. Projektas *Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas*. 2012, p. 57–59. Prieiga internete: http://mokomes5-8.ugdome.lt/images/Nauji_dokumentai/Metodika/vadoveliu_pritaikymo_metodines.pdf (žiūrėta 2012-12-14).

Socialinis ir emocinis mokymas (toliau – SEM) gerina mokinių pozityvų ir mažina neigiamą elgesį, skatina jaunimo akademinę sėkmę, tausoja sveikatą ir gerovę, užkerta kelią įvairioms problemoms – alkoholio ir narkotikų vartojimui, smurtui, pamokų nelankymui ir patyčioms.

3 pav. Socialinės kompetencijos struktūra

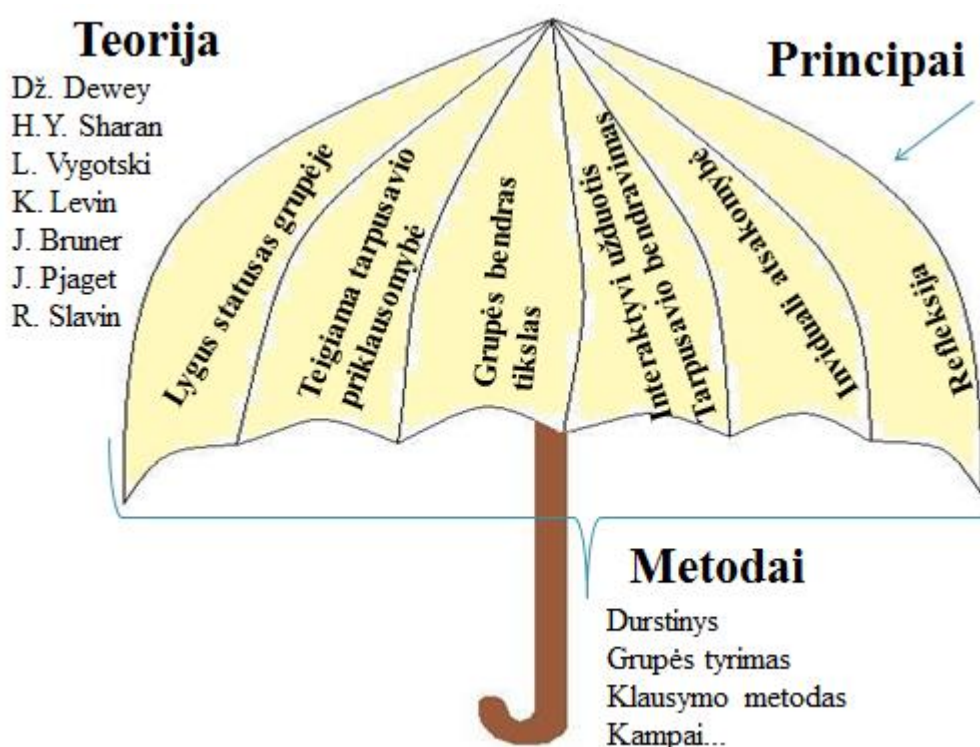
Atlikti moksliniai tyrimai parodė, kad veiksmingas SEM mokyklose mažina emocinį diskomfortą, elgesio problemas, tobulina mokinių socialinius ir emocinius įgūdžius, gerina požiūrį į save ir kitus, socialinę sąveiką, skatina pažangumą. Mokiniai, kuriuos mokant buvo taikomas SEM, teigiamai atsiliepė apie mokyklą ir mokymąsi, o jų mokymosi rezultatai pagerėjo vidutiniškai 11 procentų, lyginant su moksleiviais, kuriems šis mokymas nebuvo taikytas. SEM padeda mokiniams ugdytis komunikacinę, socialinę kompetencijas, bendradarbiavimo komandoje, efektyvios lyderystės ir globos (rūpinimosi) įgūdžius, suinteresuotumą bendruomenių nariais, gebėjimą nusistatyti tikslus ir juos pasiekti, tinkamai reaguoti į iššūkius. Šie įgūdžiai praverčia tiek vaikams, tiek suaugusiems. 4 paveiksle pavaizduota SEM sėkmė³.

4 pav. Socialinis ir emocinis mokymasis

³ J. A. Durlak, R. P. Weissberg, A. B. Dymnicki, R. D. Taylor, K. Schellinger. *The Impact of Enhancing Students' Social and Emotional Learning: A Meta-Analysis of School-Based Universal Interventions*. *Child Development*, (82) 1. 2011, p. 405–432. Prieiga internete: <http://casel.org/why-it-matters/benefits-of-sel/> (žiūrėta 2012-12-20).

Veiksmingas SEM remiasi mokymusi bendradarbiaujant. Mokymasis bendradarbiaujant – pedagoginė kryptis, iš esmės pakeitusi mokyklų kultūrą daugelyje pasaulio šalių. Mokymasis bendradarbiaujant – tai toks mokymosi modelis, kuris padeda mokiniams įgyti daugiau ir gilesnių akademinų žinių ir ugdo svarbius socialinius gebėjimus, sudaro sąlygas visiems patirti sėkmę. Svarbiausia mokytojo užduotis – sudaryti sąlygas mokiniui būti aktyviam. Mokytojui reikia žinoti, kokie yra mokymo metodai, kokie šių metodų privalumai, koku tikslu kiekvienas jų taikytinas, kaip juos praktiškai taikyti, kokie yra vertinimo būdai. Aktyvaus mokymosi bendradarbiaujant metodai – durstinys, tyrinėjimo metodas, kampų metodas, klausinėjimo metodas, karuselės metodas – skatina diskusijas, įtikinėjimo ir bendradarbiavimo įgūdžius. Mokymosi technikos – akiniai, ledlaužiai, lobio ieškojimas, pasakojimai grandine, kortelių istorijos – žadina mokinių smalsumą, stiprina motyvaciją. Mokytojui reikia šiuos metodus išbandyti tris kartus: mokantis, pritaikant, tobulinant pasiekimus.

5 pav. Mokymasis bendradarbiaujant⁴

Mokymasis bendradarbiaujant yra kur kas daugiau nei grupinis darbas, jį turi sudaryti šios sudedamosios dalys:

1. *Teigiama tarpusavio priklausomybė*. Siekdami tikslų žmonės priklauso vienas nuo kito. Vienas to mokymo pavyzdžių – pateikti grupei užduotį ar problemą, kurią ji turi išspręsti turėdama ribotus išteklius ar nepakankamai medžiagos.

⁴ E. Stasiulienė. *Mokymasis bendradarbiaujant*. Prieiga internete:

https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:9YFfRV3q6GoJ:www.bmt.smm.lt/wp-content/uploads/2010/02/E.Stasiulienė-Mokymasis_bendradarbiaujant.ppt+&hl=lt&gl=lt&pid=bl&srcid=ADGEESgyDJNXLMq1mJ7JPjTXSP6R9UTLZ2RiVAUIY2V5Eoc5JbN2V9H09PPC6O4zJeO11OHHT4bhB0FM6zJ4PcaPdM8U40kvMAwCRFFx_ik2aiMs1NFUcNMjRpm9C4XVKVcrSRlq9mw&sig=AHIEtbQAIceu9ZuspiJ3gCgeUcpu-Jhqfg (žiūrėta 2012-12-21).

2. *Tiesioginis bendradarbiavimas.* Siekdami tikslo žmonės turi vienas su kitu kalbėtis ar efektyviai bendrauti koku nors kitu būdu. Paskirstykite mokinius į grupes po tris ir susodinkite juos veidu vienas į kitą. Pateikite jiems užduotį, su sąlyga, kad kiekvienas jų bendrautų su dviem kitais.

3. *Asmeninė atsakomybė.* Geriausias būdas mokyti asmeninės atsakomybės yra suteikti vaidmenis ir pareigas grupėje. Leiskite grupei nuspręsti, kas bus sekretorius, kas palaikys grupės nuotaiką, kas registruos laiką, kas bus atsakingas už medžiagas.

4. *Bendro darbo įgūdžiai.* Tai yra mokymosi bendradarbiaujant pagrindas. Kokių bendro darbo įgūdžių nutarsite mokyti, priklausys nuo mokinių amžiaus ir nuo to, koks yra grupės įgūdžių lygis. VI–XII klasėse: skatinkite mokinius reikšti mintis savais žodžiais, įsiklausyti į savo ir kitų jausmus, mokytis klausytis, rodyti palankumą, palaikyti tiesioginį akių kontaktą, dalytis jausmais, konstruktyviai reikšti nuomonę, patikrinti, ar kiti supranta tai, kas pasakyta, pateikti savo ir išklausti kito nuomonę, įvertinti save ir kitus.

5. *Grupinis svarstymas.* Šis įgūdis padeda suprasti pamokos reikšmę. Baigiantis kiekvienai pamokai mokiniai pasitaria ir apibendrina: „Aš išmokau / aš supratau / man pavyko, nes...“.

Kiekvienai grupei būdinga tam tikra dinamika. Keli patarimai, kaip išlaikyti tinkamą grupės dinamiką:

- Suteikite laiko grupės nariams užmegzti ryšį pasidalijant asmenine informacija.
- Suteikite galimybę grupei susikurti savo įvaizdį – turėti savo pavadinimą, vadą, ženklą ar šūki.
- Užtikrinkite, kad kiekviena komanda (ir kiekvienas komandos narys) turėtų interesą prisidėti.
- Rungtyniaukite pagal principą „laimi visi“, o ne „vienai laimi, kiti pralaimi“. Tai galima pasiekti žaidimais, kur reikia bendradarbiauti.
- Baigę veiklą pagirkite kiekvieną komandą. Pasveikinkite komandas ir liepkite komandų nariams pasveikinti vieni kitus.

Kad mokiniams gerai sektųsi mokytis bendradarbiaujant, reikėtų laikytis šios paprastos schemos:

1. *Kontekstas.* Aiškiai pasakykite pamokos tikslus, sukurkite laukimo nuotaiką.
2. *Užduoties paaiškinimas.* Tiksliai paaiškinkite grupėms, kaip atlikti užduotį. Pasakykite, ko tikėtės. Pateikite paprastus, aiškius nurodymus – ir žodžiu, ir vaizdu (ir per kinestetinius pojūčius, jei prireiktų).
3. *Skatinimas klausti.* Pasitikrinkite, ar yra kokių klausimų. Tegu mokiniai pagalvoja apie užduotį, kad galėtų numatyti, kokių sunkumų jiems gali kilti. Vienas būdų paskatinti mokinius yra paklausti: „Jei turėtumėt klausimą, koks jis būtų?“.
4. *Supažindinimas su pagrindiniu bendradarbiavimo tikslu.* Supažindinkite su socialiniais įgūdžiais, kuriuos reikia įgyti ar sustiprinti per pamoką. Paaiškinkite juos. Ką reiškia bendradarbiauti? Leiskite mokiniams keletą sekundžių pasipraktikuoti grupėse. Nustatykite taisykles ir paskirstykite vaidmenis. Kas viską užsirašinės, kas palaikys grupės nuotaiką ir t. t.
5. *Pradedamas grupinis darbas.* Tegu viską daro mokiniai, jūs kiškites kuo mažiau. Pagirkite ir paskatinkite mokinius.
6. *Grupės teiginiai.* Suformuluokite teiginius apie tai, kaip grupinis darbas gali pagerinti akademinis ir socialinius įgūdžius.
7. *Mokiniai dalijasi akademiais ir socialiniais įgūdžiais.* Leiskite mokiniams pasidalyti grupinio darbo patirtimi („Aš pajutau / aš supratau / man pavyko, nes...“).
8. *Mokytojas dalijasi savo mintimis apie mokinių akademinis laimėjimus ir bendradarbiavimą.* Pasakykite mokiniams, ką jūs matėte, jautėte, girdėjote.

9. *Pabaiga.* Paklauskite mokinių, ką jie dar gali pasakyti apie atliktą darbą. Patikrinkite, ar kiekvienas grupės narys atliko tai, kas buvo jam pavesta. Kas buvo aktyvus? Kas atliko jam skirtą darbą ir t. t.

10. *Šventimas.* Pereikite per klasę ir pripažinkite mokinių darbą. Minutę ar pusantros visi smagiai pasidžiaukite. Paskui tegu mokiniai užsibrėžia naujus tikslus kitam kartui.

11.

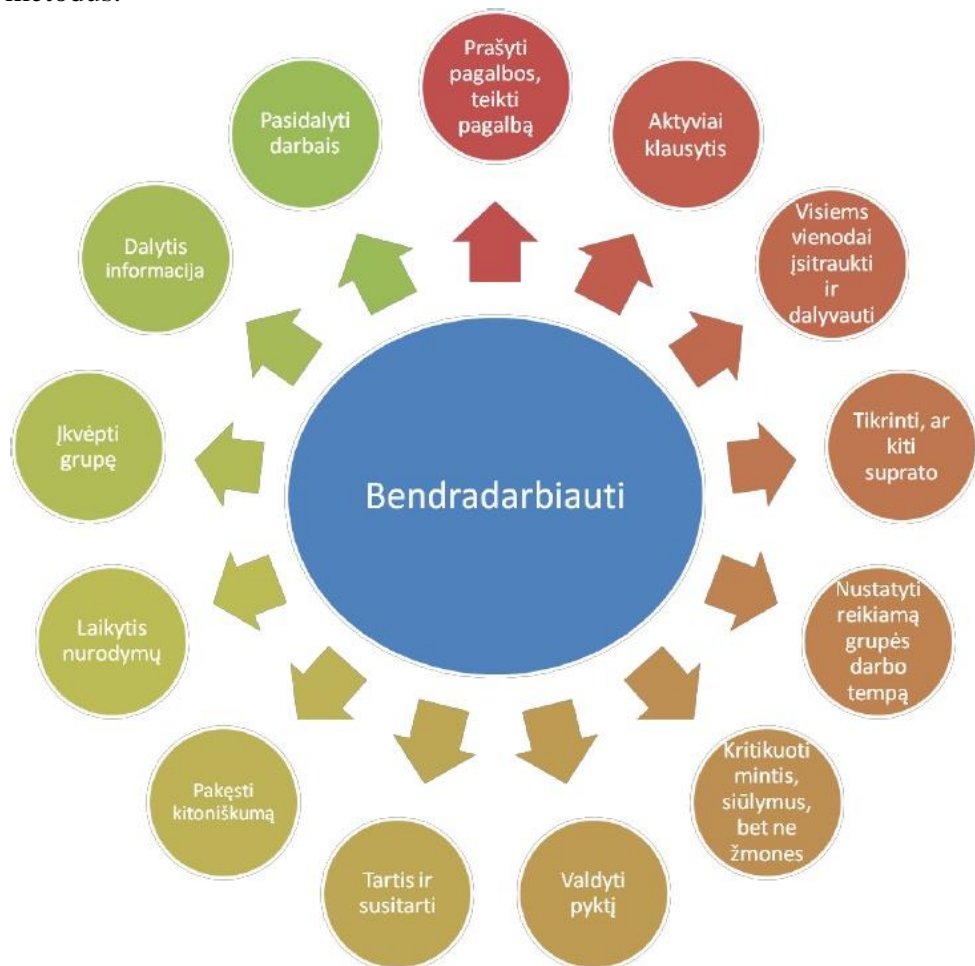
Rekomendacijos siekiant padėti mokiniams ugdytis socialinę kompetenciją

Nuostatos	Nuostatų įgyvendinimas ugdant įgūdžius
Tikėti ir pasitikėti savimi ir kitais, būti optimistams ir tikėti sėkme.	Mokinio gebėjimas atlikti savianalizę: apmąstyti savo stipriąsias ir silpnąsias puses, savo gebėjimus, charakterį, vertybes, nuostatas, suprasti, kas trukdo sėkmingai veikti, gerai jaustis. Mokinio gebėjimas kontroliuoti save, savo emocijas ir elgesį (gebėjimas valdyti pyktį, agresiją, įveikti baimę ar stresą ir pan.).
Siekti aukštesnių rezultatų ir asmeninės pažangos, tobulėjimo: būti atkakliems, iniciatyviems, veržliems, sąžiningai ir atsakingai veikti.	Gebėjimas išsikelti ir kryptingai siekti tikslų, susijusių su asmeniniu tobulėjimu (pvz., blogų įpročių keitimas į pozityvų elgesį), pažanga moksle, profesijos pasirinkimu ar karjeros planavimu.
Būti atviriems ir empatiškiems, pripažinti ir gerbti kitų žmonių teises, kitokią elgseną, nuomonę, būti tolerantiškiems, rūpintis kitais.	Gebėjimas bendrauti: pradėti, palaikyti ir užbaigti pokalbį, atvirai dalintis savo mintimis ir jausmais, domėtis kito žmogaus požiūriu, kalbėtis, diskutuoti, argumentuotai išsakyti savo nuomonę, siūlymus, suprasti kito žmogaus jausmus, mintis, elgesį, įsijausti į jo situaciją.
Konstruktiviai spręsti konfliktus, siekti dialogo, tarpusavio supratimo, priimti sprendimus.	Gebėjimas siekti dialogo, kai kyla įvairūs konfliktai, kai nesutampa požiūriai, nuomonės, kai esi kritikuojamas, kaltinamas, kai jautiesi atstumtas. Gebėjimas įvardyti ir pripažinti savo klaidas, prisiimti atsakomybę už savo veiksmus, poelgius. Gebėjimas adekvačiai įvertinti savo elgesį, ieškoti alternatyvų ir gebėti jas pritaikyti praktiškai.
Siekti būti bendruomenės (klasės, mokyklos) nariu.	Gebėjimas turėti elementariausius socialinius įgūdžius: pasisveikinti / atsisveikinti, atsiprašyti, padėkoti, išklaustyti kitą žmogų. Gebėjimas sekti ir laikytis nurodymų / taisyklių, susijusių su aprangos kodu, elgesiu per pamokas, pertraukas, renginius, budėjimu mokykloje ir pan. Tinkamas bendravimas su draugais, žemesniųjų klasių mokiniais, mokytojais, socializacijos mokytojais, budėtojais, valgyklos darbuotojais ir kitais mokyklos darbuotojais.
Siekti išsiugdyti komandinio darbo įgūdžius, motyvaciją įvairiai veiklai, savęs tobulinimui ir kaitai.	Dirbant komandoje gebėti planuoti darbą, pasidalinti užduotimis, laiku jas atlikti, spręsti problemas, palyginti savo ir grupės narių darbo rezultatus, mokėti dirbti savarankiškai.

5. 1. Socialinės kompetencijos ugdymo pavyzdžiai

Pedagoginė veikla turi būti kūrybiška⁵. Mokymo(si) procese taikant lavinamuosius ir dalykinius imitacinius žaidimus modeliuojamos gyvenimiškos situacijos: mokiniui sudaroma galimybė būti pardavėju, tyrėju, ekskursijos vadovu, mokytoju, reklamos agentu, direktoriumi ir pan. Dalykiniai imitaciniai žaidimai padeda ugdyti mokinių kūrybiškumą, socialinę kompetenciją. Per juos intensyviai keičiamasi informacija, nuomonėmis, idėjomis, mokiniai įtraukiami į kūrybinį procesą. Dalykiniai žaidimai dažniausiai būna trijų tipų: žaidimas-mokymas(is), žaidimas-praktika, žaidimas-tyrimas. Kiekvienas dalykinis žaidimas dažniausiai apima visus paminėtus tipus, nebent mokytojas organizuoja veiklą labiau akcentuodamas kažkurį jų.

Ugdant mokinių socialinę kompetenciją tinka taikyti bendradarbiavimo metodus, tokius kaip *durstinys, ekspertų metodas, „Dėlionė“ su „akiniais“, klausinėjimas, sniego kamuolys, mozaika, bendras piešinys, kampai, grupinis tyrimas, dalykiniai žaidimai*, ir kitus į tarpasmeninius santykius orientuotus metodus.

6 pav. Mokymasis bendradarbiaujant⁶

⁵ Сизых Т. В. Деловая игра как способ развития социальной компетентности обучающихся [Текст] / Т. В. Сизых // Педагогика: традиции и инновации: материалы междунар. заоч. науч. конф. (г. Челябинск, октябрь 2011 г.). Т. I. Челябинск: Два комсомольца, 2011. — С. 151-153. Prieiga internete: <http://www.moluch.ru/conf/ped/archive/19/1048/> (žiūrėta 2013-03-03).

⁶ В. Драшутytė. *Mokymasis bendradarbiaujant skautiškoje skiltyje. Patarimai vadovams*. 2012, Lietuvos skautija. Prieiga internete: <http://lt.scribd.com/doc/102533753/Mokymasis-bendradarbiaujant-skauti%C5%A1koje-skiltyje-patarimai-vadovams> (žiūrėta 2012-12-31).

Dažniausiai taikomos dalykinių žaidimų modifikacijos

Imitavimas. Imituojama kokios nors organizacijos ar įmonės veikla. Klasė padalijama į grupes po 4–5 mokinius. Kiekvienas mokinys yra tam tikros srities „specialistas“. Grupė nagrinėja bendrą informaciją, atsako į pateiktus klausimus.

Imitavimo žaidime įgyjama ir įsisavinama naujų žinių, skatinama veikla, konkurencija, keliama nuotaika, moksleiviai įsijaučia į tikroviškas situacijas.

Darbo / operaciniai žaidimai padeda ugdyti praktinius konkrečių operacijų atlikimo įgūdžius: atlikti pateiktas užduotis, spręsti problemas, vykdyti reklamą ar agitaciją.

Darbo / operaciniai žaidimai formuoja socialinę kompetenciją, gebėjimą polemizuoti, apginti savo nuomonę, požiūrį.

Verslo teatras. Pagrindinis šio metodo tikslas – mokyti mokinius orientuotis įvairiose situacijose, tinkamai įvertinti savo elgesį, atsižvelgti į kitų žmonių galimybes, užmegzti ryšius su jais. Žaidimas taikomas kaip kontrolės, individualaus kiekvieno mokinio įvertinimo priemonė. Dalyviai įgyja didaktinių, auklėjamųjų, ugdomųjų ir socialinių įpročių bei bendravimo įgūdžių: gebėjimą rasti geriausią sprendimą, prisitaikyti prie aplinkos, gebėjimą gretinti ir palyginti.

Akademinė taryba. Žaidimo planas:

- įvadinis moderatoriaus žodis;
- akademinės tarybos žodis (nurodymų skaitymas);
- referatų pristatymas:
 - a) teorinė dalis;
 - b) praktinė dalis (pokalbiai, dëlionės, kryžiažodžiai ir t. t.).

Technologijų pamokoje verslo žaidimo struktūra gali būti tokia:

- realios situacijos pateikimas;
- situacijos modeliavimas;
- pagrindinės užduoties pateikimas komandai (grupei), jų vaidmens išaiškinimas;
- žaidybinės probleminės situacijos sukūrimas;
- tinkamos problemų sprendimui teorinės medžiagos atranka;
- problemų sprendimas;
- rezultatų aptarimas ir patikrinimas;
- koregavimas;
- sprendimo įgyvendinimas;
- priimto sprendimo įgyvendinimas;
- rezultatų analizė (refleksija);
- darbo rezultatų įvertinimas.

Verslo žaidimo planas.

Pasirengimo etapas

- žaidimų kūrimas:
 - scenarijų kūrimas;
 - verslo žaidimo planas;
 - bendras žaidimo aprašymas;
 - instruktažo turinys;
 - materialinis aprūpinimas;
- įvadas į žaidimą:
 - problemos, tikslų apibrėžimas;

- sąlygos, instruktažas;
- reglamentas, taisyklės;
- pasiskirstymas vaidmenimis;
- grupių formavimas;
- konsultacija.

Vykdyimo etapas

- grupinis darbas (užduoties atlikimas);
- darbas su informacijos šaltiniais;
- mokymas(is);
- proto šturmas;
- tarpgrupinė diskusija;
- grupės užduoties prisistatymas;
- ekspertinis darbas.

Analizės ir sintezės etapas

- analizė, refleksija;
- vertinimas ir įsivertinimas;
- baigiamojo darbo išvados ir apibendrinimai.

Verslo žaidimas – puiki grupinio darbo organizavimo forma, nes:

- sudaro galimybes kiekvieno mokinio individualioms savybėms plėtoti bendraujant su kitais;
- įtraukia visus vaikus į aktyvią veiklą;
- padeda savarankiškai įgyti teorinių žinių ir formuoti praktinius įgūdžius;
- padeda įgyti tam tikro socialinio elgesio patirties.

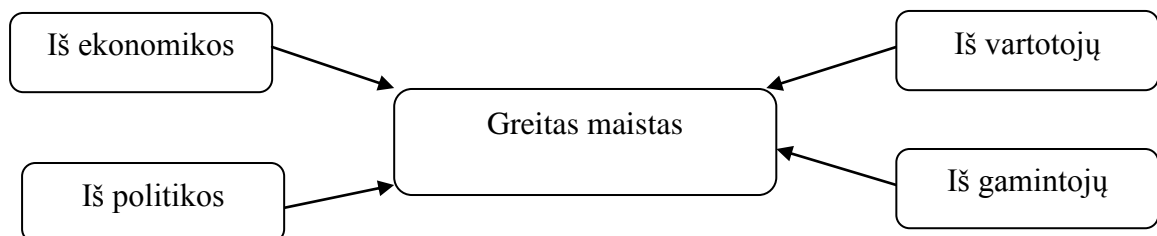
Ieškant atsakymo, svarstant komandoje dirbama su informacijos šaltiniais, plėtojami analitiniai, sintezės, bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžiai. Mokiniai ne tik įgyja naujų žinių, bet ir formuojasi socialinio elgesio bei domėjimosi kitais, informacijos ieškojimo įgūdžius.

Verslo žaidimo taikymas praturtina mokinių socialinę patirtį: ugdo pasitikėjimą savimi, gebėjimą įveikti problemas ir sunkumus, oriai patirti sėkmes ir nesėkmes, moko dalykiškumo, bendrauti su mokytojais ir tarpusavyje.

Kiti mokymosi bendradarbiaujant metodai

Akinių metodas

Į kai kuriuos dalykus galima pažvelgti tarsi per skirtingus akinius, pasirinkus skirtingą žiūrėjimo kampą. Pavyzdžiui, mitybos pamokose:

5 paveikslas. *Akinių* metodo taikymas mitybos pamokoje „Greitas maistas“.

Kampų metodas:

Mokiniams suteikiama galimybė išsirinkti ir įsigilinti į vieną pateiktos temos aspektą. Ant lapų surašomos galimos potėmės, jie išdėstomi klasės kampuose (iki 4–6 lapų). Kiekvienas

mokinys pasirenka vieną iš pateiktų potemių ir eina į jai skirtą kampą. Kampuose susirinkę dalyviai apsvarsto savo pasirinkimą, aptaria potemę ir pasiruošia diskusijai ar patikrinamajam darbui.

Sniego kamuolys

Mokiniai savarankiškai surašo pagrindinius, jų nuomone, temos dalykus ir kiekvieną paaiškina, palieka vietos pataisymams. Susėda poromis ir palygina užrašus. Vėliau poros susėda po keturis ir palygina bei patobulina užrašus, formuluoja išvadas. Mokytojas prašo vieno grupės mokinio argumentuoti įvardyti svarbiausią dalyką, tuomet apibendrina ir leidžia kiekvienam mokiniui papildyti savo užrašus.

Pavyzdžiui, konstrukcinių medžiagų pamokoje galima pateikti tokią užduotį: sudaryti vitražo gaminimo eigą.

Devyniabriaunis deimantas

Mokiniam dažniausiai nelengva išskirti prioritetus. Šis metodas padės grupėje susitarti, kas yra svarbiausia. Kiekvienam dalyviui išdalijama po deimanto, susidedančio iš 9 rombų, kopiją. Deimantus paprašoma užpildyti, viršutiniuose rombuose įrašant svarbiausias reikšmes, o apačioje – mažiausiai svarbias. Atlikus šią užduotį, dirbama po du ir, palyginus bei aptarus įrašus abiejuose deimantuose, priimama bendra nuomonė. Vėliau susijungia trys poros, kurios apsikeičia nuomonėmis ir priima vieningą sprendimą dėl svarbiausios ir mažiausiai svarbios reikšmės (nereikalaukite, kad mokiniai susitartų dėl visų devynių deimantų, tai užimtų labai daug laiko). Baigusi diskusijas, kiekviena grupelė išrenka atstovą grupės nutarimams pristatyti (galima pakomentuoti, sunku ar lengva buvo susitarti dėl vieningos nuomonės). Vietoj rombo galima naudoti lenteles, kuriose mokiniai turi surašyti savo pasirinkimus bei palyginti juos su suolo draugo bei visos grupės. Devyniabriaunį deimantą galima pakeisti lentele.

Pavyzdžiui, mokiniams duodama užduotis sudaryti projekto „Užgavėnių kaukės“ planą.

Veiklos etapas	Jūsų prioritetas	Grupės sprendimas
Atsakomybės paskirstymas		
Susitarimas dėl galutinio rezultato		
Užduočių sudarymas		
Informacijos kaupimas		
Projekto apimties nustatymas		
Projekto veiklų nustatymas ir tvarkaraščio sudarymas		
Projekto komandos narių komunikacijos planavimas		
Darbų sąrašo sudarymas		
Darbų eiliškumo nustatymas		
Išvados, pagrindimas:		

Detektyvas / nutikimas

Užduotis mokiniams pateikiama kaip detektyvinė ar paini istorija, kurią reikia išspręsti. Užduoties sąlygoje gali būti sumaišytas proceso eiliškumas, nepateiktos visos priemonės ir / ar įrankiai, supainiotos technologinės kortelės ir schemos, įvykių eiga, „pradingę“ produktai ar medžiagos ir pan. Mokinių tikslas – dirbant poromis ar grupėse išsiaiškinti, kokios medžiagos trūksta, išsiaiškinti situaciją, pateikti teisingą jos eigą ir formuluoti išvadas.

Pavyzdys mitybos pamokoje

Pamokos tema: tešlų rūšys.

Pamokos tikslas: įtvirtinti žinias apie tešlų rūšis bei joms pagaminti reikalingus produktus.

Užduotis: bendradarbiaujant grupėse išsiaiškinti, kokie ingredientai reikalingi mielinei, meduolių, biskvitinei, baltyminei, kapotai, trapijai, plikytai tešlų rūšims.

Baigiamoji temos *tešlų rūšys* pamoka. Darbas organizuojamas komandomis. Mokiniams duodama intriguojanti užduotis:

„Konditerijos skyriuje naujai įdarbintas konditeris sumaišė tešlų receptus. Dirbdami grupėse, atsižvelgdami į pateiktus produktus ir jų kiekius įvertinkite, kuriuos klientų užsakymus pavyks įgyvendinti, kurių – ne, jei buvo užsakyta paruošti sluoksniuotą mielinę, meduolių, baltyminę, biskvitinę ir plikytą tešlas? Konditerijos skyriuje yra 2 kg miltų, 1 l pieno, 100 g mielių, 20 kiaušinių, 1 kg cukraus, 100 g margarino, druskos, sodos, 3 citrinos, vanilės, vanilinio cukraus, malto imbiero, gvazdikėlių, kardamono, kepimo miltelių. Lentelėje esančioje eilutėje po tešlų receptais įrašykite tešlų rūšis. Savo sprendimus pagrįskite.“

I receptas	II receptas	III receptas	IV receptas
500 g miltų, 250 g pieno arba vandens, 20 g mielių, 1 kiaušinis, 50 g cukraus, 50 g margarino, 5 g druskos, citrinos ar apelsino žievelės arba vanilės	500 g medaus, 2 nepilnos stiklinės cukraus, 250 g sviesto, 1 kg ir 1 stiklinė miltų 3–4 kiaušiniai, 3 nubraukti arbatiniai šaukšteliai sodos, 2 arbatiniai šaukšteliai malto imbiero, gvazdikėlių, kardamono	50 g sviesto, 150 g miltų, 4 kiaušiniai	6 kiaušiniai, 200 g cukraus, 1 tarkuota citrinos žievelė, 1 pakelis vanilinio cukraus, 200 g miltų, 1 arbatinis šaukštelis kepimo miltelių
Išvados:			

(atsakymai: I – mielinė tešla, II – meduolių tešla, III – plikyta tešla, IV – biskvitinė tešla. Nepavyks pagaminti meduolių tešlos ir plikytos tešlos, nes skyriuje nėra medaus ir sviesto).

Socialinei kompetencijai ugdyti tinkami mokėjimo mokyti kompetencijos bei komunikavimo kompetencijos ugdymo skyriuose aprašyti mokymo(si) metodai, pvz., ekspertų, durstinio, debatų,

keturių kampų ir t. t. Įtraukiant mokinius į bet kokią veiklą, nesvarbu, kokį metodą ar strategiją pasirinktume jų ugdymui, visuomet svarbu ugdyti mokinių planavimo gebėjimus. Pavyzdžiui:

1. Pasiskirstymas rolėmis.
2. Planavimas, kas, ką ir kada darys.
3. Kas kontroliuos, kaip vykdomas planas (komandos lyderis, stebėtojas ar kt.).
4. Kaip bus pastebėta (kokie požymiai rodys), kad nukrypstama nuo plano.
5. Ką veiks pirmasis / pirmieji atlikę užduotį?
6. Kas atsitiks, jei vienas komandos narių neįveiks užduoties?
7. Rizikos numatymas (pagalvoti iš anksto, kas gali nepavykti).
8. Ką komandos nariai darys, jeigu kas nors kuriam nors iš jų nepavyks?

5.2. Socialinės kompetencijos pažangos vertinimas

Naudokite įsivertinimą, kad mokiniai gebėtų aptarti ir apibendrinti savo veiklą. Įsivertinimo schemos gali būti keičiamos kitomis vertinimo priemonėmis. Keiskite jas kas mėnesį. Įvairiose į(si)vertinimo schemose remkitės socialinės kompetencijos vertinimo⁷ lygiais.

Pirmieji žingsniai	Einama teisinga kryptimi	Jau arti tikslo	Įgyjama kompetencija	Tobulėjama
Padedamas aiškinasi savo žodžių ir veiksmų poveikį kitiems.	Įvertina savo žodžių ir veiksmų poveikį kitiems.	Pripažįsta kitų jausmus, poreikius ir įsitikinimus.	Gergia kitų jausmus, poreikius ir įsitikinimus.	Skatina kitus būti tolerantiškais ir empatiškais.
Priminus laikosi elgesio taisyklių. Nori bendrauti, padedamas bando spręsti konfliktus.	Laikosi elgesio taisyklių ir stengiasi atlikti pareigas. Kartais pozityviai bendrauja, stengiasi spręsti konfliktus.	Pripažįsta kitų teises, atlieka pareigas. Dažniausiai bendrauja pozityviai, sprendžia konfliktus.	Gergia kitų teises, atsakingai atlieka pareigas. Pozityviai bendrauja, valdo konfliktus.	Teisėtai gina savo ir kitų teises, padeda kitiems spręsti ir valdyti konfliktus.
Padedamas ieško pagalbos ir stengiasi padėti kitiems.	Padrasintas ieško pagalbos, padeda kitiems.	Ieško pagalbos, stengiasi deramai ją priimti, padeda kitiems.	Kryptingai ieško pagalbos ir deramai ją priima, noriai padeda kitiems.	Inicijuoja pagalbą kitiems, dalyvauja savanoriškoje veikloje.
Atlieka nurodytą veiklą siekdamas bendrų tikslų. Paskatintas dirba grupėje.	Skatinamas veikia siekdamas bendrų tikslų. Noriai dirba pasirinktoje grupėje.	Veikia siekdamas bendrų tikslų. Dirba skirtingose grupėse.	Atsakingai veikia siekdamas tikslų. Veiksmingai dirba skirtingose grupėse.	Konstruktiviai bendradarbiauja, imasi lyderio vaidmens.
Žino, kas vyksta bendruomenėje, kartais atlieka nurodytas veiklas.	Paskatintas dalyvauja priimant sprendimus ir atlieka nurodytas veiklas bendruomenėje.	Dalyvauja priimant sprendimus ir įgyvendinant veiklas bendruomenėje.	Inicijuoja sprendimus, planuoja ir įgyvendina įvairias veiklas bendruomenėje.	Kartu su suaugusiais priima bendrus sprendimus, kaip pagerinti bendruomenės gyvenimą, ir juos įgyvendina.

⁷ Ugdymo plėtotės centras. Projektas *Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas*. Prieiga internete: <http://www.upc.smm.lt/projektai/koncentras/> (žiūrėta 2013-01-03).

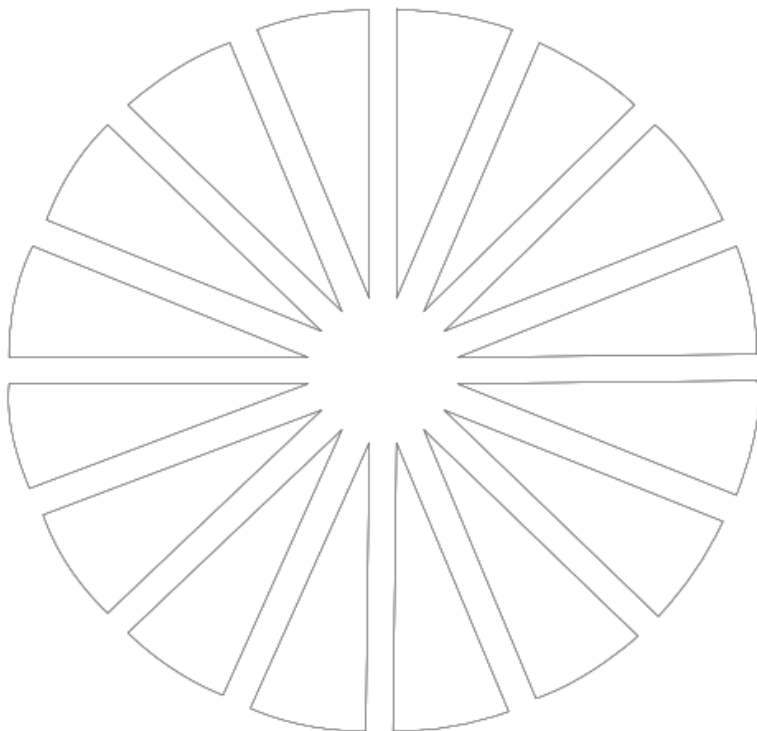
1–6 pavyzdžiuose pateikiami skirtingi įsivertinimo variantai

1 pavyzdys. Grupės darbo įsivertinimas – „pyrago dalijimas“

Grupės numeris ar pavadinimas:

Grupės nariai:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

Įsivertinimas

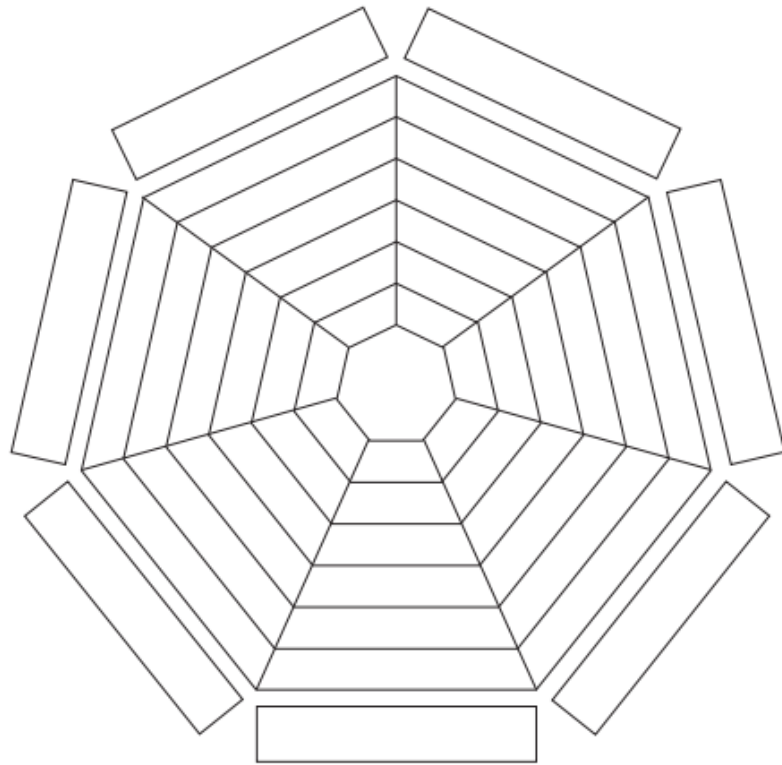
1. Kaip sekėsi bendradarbiauti grupėje? Kodėl?

2. Kaip vertinate savo indėlį į grupės darbą? Kodėl?

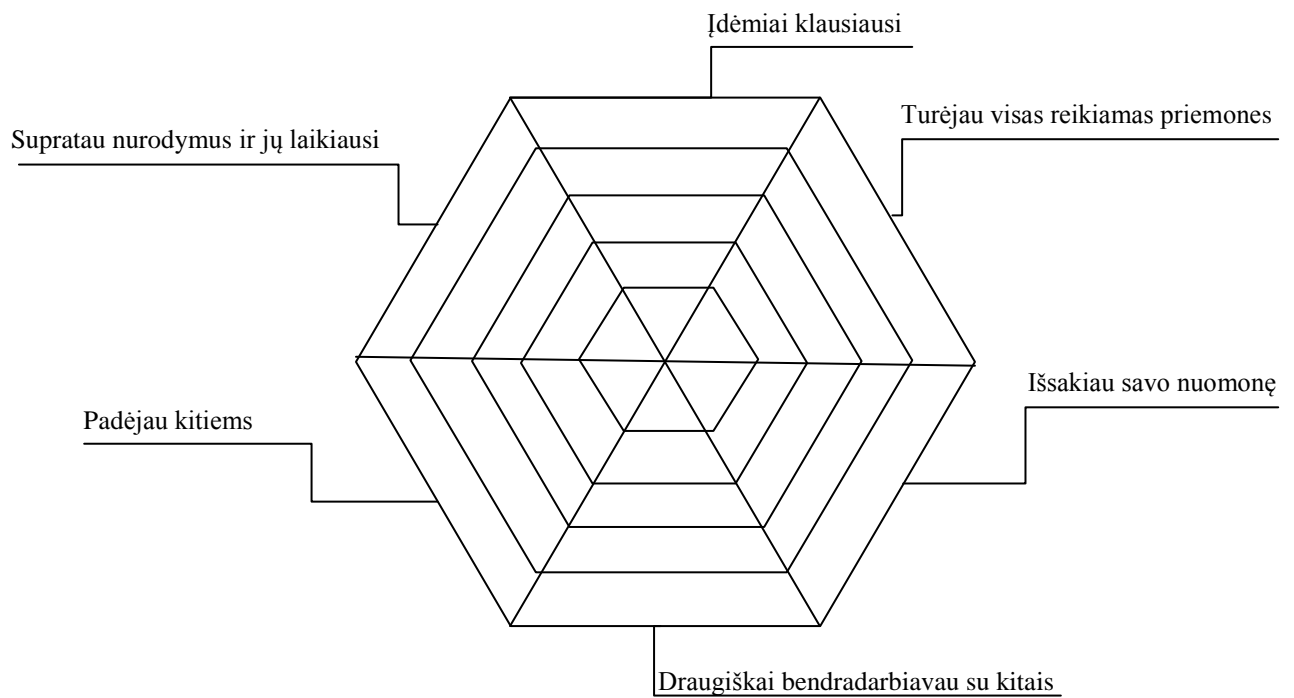
3. Ar pritariate tokiam pyrago pasidalijimui? Kodėl?

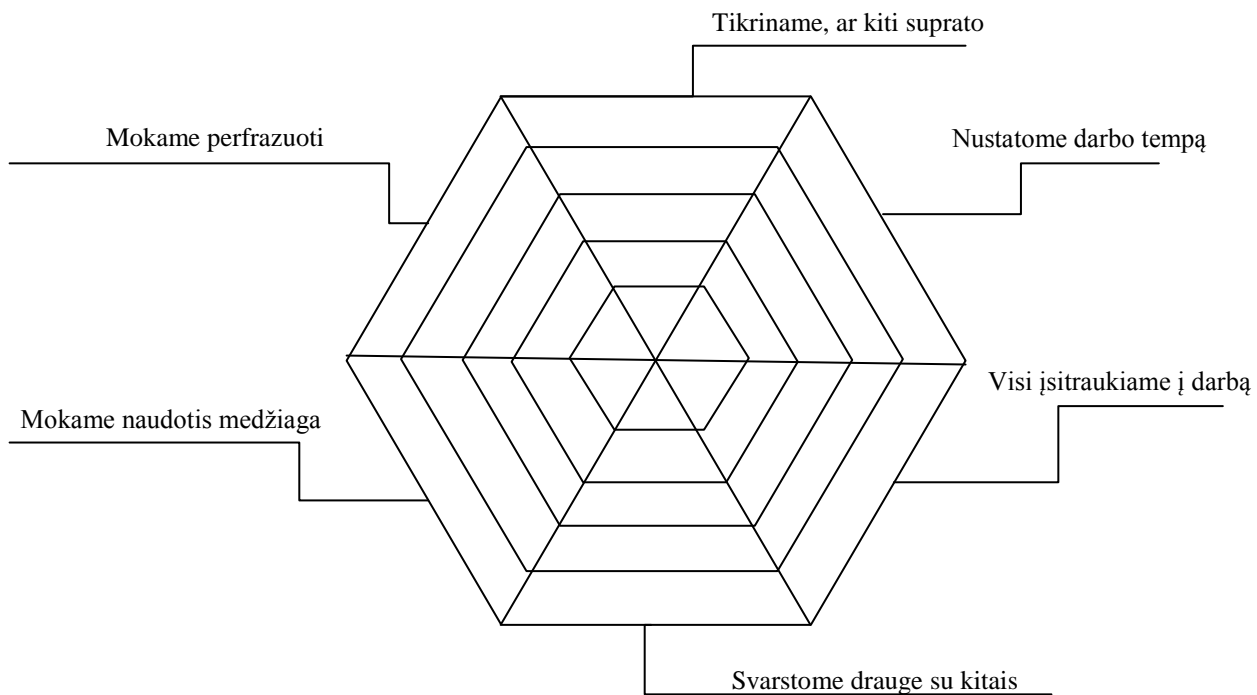
4. Ką kitą kartą dirbdami grupėje darytumėte kitaip? Kodėl?

2 pavyzdys. Įsivertinimo metodas „voratinklis“

Voratinklio kampuose galite įrašyti įvairius kriterijus, atsižvelgdami į pamokos tikslus, uždavinius, veiklos pobūdį, grupės / komandos dydį ir panašiai. Pavyzdžiui:

3 pavyzdys. Įsivertinimo lentelė

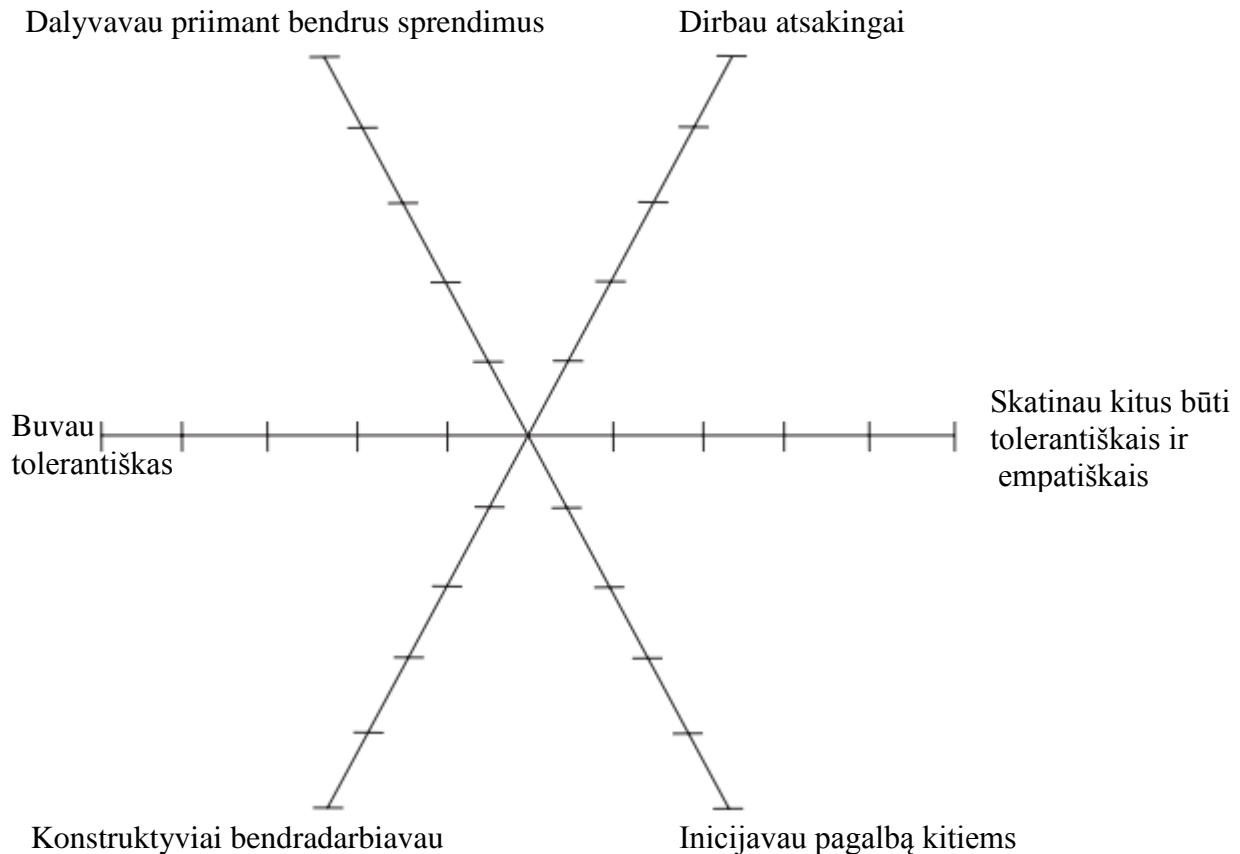
Komandos pavadinimas	1 savaitė	2 savaitė	3 savaitė	4 savaitė
Komandos veidas				
Indėlis į klasės veiklą				
Atlikimas laiku				
Dalyvavimas komandoje				
Užduočių pabaigimas				
Kūrybiškumas				
Pasiekti tikslai				
Bendradarbiavimas ir pagalba				
Komandos vidurkis				

4 pavyzdys. Patyrimo ratas

5 pavyzdys. Įsivertinimo metodas „žvaigždė“

Šis metodas analogiškas „voratinklio“ metodui. Kampuose, susitarus su mokiniais, galima užrašyti įvairius socialinės kompetencijos ugdymą parodančius kriterijus.

6 pavyzdys. Refleksijos klausimai

- Kaip jauteisi atlikdamas užduotį? Kodėl?
- Kaip sekėsi atlikti užduotį? Kodėl?
- Kuo tau buvo įdomi užduotis?
- Ką jau žinėjai, bet pasitikslinai atlikdamas užduotį?
- Ką naujo sužinojai atlikęs užduotį?
- Kam padėjai atlikti užduotis?
- Kas tau padėjo atlikti užduotis?
- Kodėl reikėjo pagalbos?
- Kas buvo sunkiausia atliekant užduotį ir kodėl?
- Koks buvo tavo indėlis?
- Ar grupės nariai vykdė pareigas?
- Kokį įvertinimą parašysi sau? Kodėl?
- Ką reikėtų patobulinti?
- Ką darytum kitaip?
- Kaip užduoties metu įgytas žinias pritaikytum praktikoje?

Refleksijos klausimus galite panaudoti taikydami „voratinklio“ ar „tinklo“ metodus. Kitus įsivertinimo pavyzdžius žiūrėkite [čia](#).

Informacijos šaltiniai:

1. A. Pollard. *Refleksyvusis mokymas*. 2002, Garnelis.
2. B. Bennet ir kt. *Mokymasis bendradarbiaujant*. 2000, Garnelis.
3. B. Drašutytė. *Mokymasis bendradarbiaujant skautiškoje skiltyje. Patarimai vadovams*. 2012, Lietuvos skautija. Prieiga internete: <http://lt.scribd.com/doc/102533753/Mokymasis-bendradarbiaujant-skauti%C5%A1koje-skiltyje-patarimai-vadovams> (žiūrėta 2012-12-31).
4. E. Stasiulienė. *Mokymasis bendradarbiaujant*. Prieiga internete: https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:9YFfRV3q6GoJ:www.bmt.smm.lt/wp-content/uploads/2010/02/E.Stasiuliene-Mokymasis_bendradarbiaujant.ppt+&hl=lt&gl=lt&pid=bl&srcid=ADGEESgyDJNXLmQ1mJ7JPjTXSP6R9UTLZ2RiVAUIY2V5Eoc5JbN2V9H09PPC6O4zJeO11OHHT4bhB0FM6zJ4PcaPdM8U40kvMAwCRFFx_ik2aiMs1NFUcNMjiRpM9C4XVKVcrSRIq9mw&sig=AHIEtbQAIceu9ZuspiJ3gCgeUcpu-Jhqfg (žiūrėta 2012-12-21).
5. G. Iarocci, J. Yager, A. Rombough, J. McLaughlin. *The Development of Social Competence Among Persons with Down Syndrome: From Survival to Social Inclusion. International Review of Research in Mental Retardation*. Volume 35, 2008, p. 87–119. Prieiga internete: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0074775007350039> (dvi iliustracijos).
6. G. Petty. *Įrodymais pagrįstas mokymas*. 2008, Tyto Alba.
7. G. Petty. *Šiuolaikinis mokymas*. 2006, Tyto Alba.
8. I. Zaleckienė, L. Žadeikaitė. *Imkis atsakomybės*. 2004, Vilnius.
9. J. A. Durlak, R. P. Weissberg, A. B. Dymnicki, R. D. Taylor, K. Schellinger. *The Impact of Enhancing Students' Social and Emotional Learning: A Meta-Analysis of School-Based Universal Interventions. Child Development*, (82) 1. 2011, p. 405–432. Prieiga internete: <http://casel.org/why-it-matters/benefits-of-sel/> (žiūrėta 2012-12-20).
10. R. I. Arends. *Mokomės mokytį*. 2008, Margi raštai.
11. S. E. Rimm-Kaufman, B. K. Hamre. *The Role of Psychological and Developmental Science in Efforts to Improve Teacher Quality*. 2010. Prieiga internete: www.tcrecord.org (žiūrėta 2012-12-12).
12. Сизых Т. В. *Деловая игра как способ развития социальной компетентности обучающихся* [Текст] / Т. В. Сизых // Педагогика: традиции и инновации: материалы междунар. заоч. науч. конф. (г. Челябинск, октябрь 2011 г.). Т. I. Челябинск: Два комсомольца, 2011.- С. 151-153. Prieiga internete: <http://www.moluch.ru/conf/ped/archive/19/1048/> (žiūrėta 2013-03-03).
13. Ugdymo plėtotės centras. Projektas *Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas*. Prieiga internete: <http://www.upc.smm.lt/projektai/koncentras/> (žiūrėta 2013-01-03).
14. Ugdymo plėtotės centras. *Vadovėlių ir kitos mokymosi medžiagos pritaikymo kompetencijoms ugdyti metodinės rekomendacijos. Projektas Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas*. 2012, p. 57–59. Prieiga internete: http://mokomes5-8.ugdome.lt/images/Nauji_dokumentai/Metodika/vadoveliu_pritaikymo_metodines.pdf (žiūrėta 2012-12-14).
15. Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazija. Į kompetenciją orientuotas ugdymas. Prieiga internete: <http://www.vytautodidziojo.vilnius.lm.lt/index.php/informacija/mokytojams/98--kompetencij-orientuotas-ugdymas> (žiūrėta 2012-12-31).